

## **IJTIMOYIY TADBIRKORLIK FENOMENINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN YO`DASHUVLAR**

**M.Abduraxmonova**

i.f.n., dotsent, FDU

manzura.abdurahmonova@mail.ru

**A. Abdulbokiyev**

magistrant, FDU

### **ANNOTATSIYA**

*Ushbu maqolada bugungi iqtisodiy`otni modernizatsiyalash davrida tadbirkorlik, ijtimoiy tadbirkorlik va uning davlat taraqqiyotiga ta`siri kollektiv yondashuv, ijtimoiy-madaniy yondashuv va institutsional yondashuvlar asosida notijorat tashkilotlari doirasida rivojlanishi yo`ritib berilgan.*

**Kalit so`zlar:** *ijtimoiy tadbirkorlik, biznes, muammo, iqtisodiyot tizim, institutsionalizm, institut, norma, jamiyat, struktura, xulq-atvor, o'zaro ta'sir.*

### **АННОТАЦИЯ**

*В данной статье описывается развитие предпринимательства, социального предпринимательства и его влияние на развитие государства в рамках некоммерческих организаций на основе коллективного подхода, социокультурного подхода и институциональных подходов в условиях модернизации современной экономики.*

**Ключевые слова:** *социальное предпринимательство, бизнес, проблема, экономика, система, институционализм, институт, норма, общество, структура, поведение, взаимодействие.*

### **KIRISH.**

Zamonaviy raqamli iqtisodiyotda tadbirkorlikka, jumladan, ijtimoiy tadbirkorlikka katta e'tibor qaratilmoqda. Mohiyatan, tadbirkorlik (forscha) shaxsga nisbatan qaralganda faoliyatning bir turidir: hodisa bu ish, hodisa va ish bu ishda, ishda yoki voqeada yaxshi ishlaymanmi, degan ma'noni anglatadi.

Ijtimoiy tadbirkorlik esa biznes sifatida ijtimoiy muammolarni hal qilish (yumshatish) usulidir, bunda muammolar odatda notijorat tashkilotlarida rivojlanadi.

Ijtimoiy tadbirkorlik (SP) - bu o'zini o'zi ta'minlash va barqarorlik asosida jamiyatning ijtimoiy muammolarini hal qilish yoki yumshatishga qaratilgan innovatsion faoliyat.

Ijtimoiy tadbirkorlikning (SP) markazida "tadbirkorlik" tushunchasi, ya'ni tashabbuskor mustaqil faoliyat (mohiyatiga ko'ra o'zini o'zi tashkil etish) foyda yoki shaxsiy daromad olishga qaratilgan fuqarolar o'zlari nomidan, o'z mulkiy javobgarligi ostida yoki uning nomidan va qonuniy ravishda amalga oshirilgan daromadlarni olishga qaratilgan korporativ javobgarlik faoliyati yo`tadi.

### **ADABIYOTLAR TAHLILI.**

Ijtimoiy tadbirkorlik quyidagi yo`ndashuvlar asosida shakllanadi

- kollektiv yondashuv
- ijtimoiy-madaniy yondashuv
- institutsional yondashuv

### **Kollektiv yondashuv**

Qo'shma korxonalar tabiatan kollektivdir, shuning uchun ijtimoiy tadbirkorlik jamoaviy o'zini o'zi boshqarishga asoslangan tadbirkorlik hisoblanadi.

O.V. Tarasova<sup>1</sup> 4 fikriga ko'ra, mehnat jamoasining barcha a'zolarining ehtiyojlari va manfaatlarini hisobga olgan holda, boshqaruv funksiyasini tashqaridan mehnat jamoalarining o'ziga o'tkazish, shuningdek, yaratish ularda zarur ijtimoiy-psixologik sharoitlar, shaxsiy ma'lumotlarning to'liq oshkor etilishiga hissa qo'shish, har bir xodimning salohiyatini yanada to'liqroq bo'lishiga olib keladi.

Bu esa alohida ishchi guruhlarining ham, butunning ham ish samaradorligiga ijobiy ta'sir qilishi muqarrar, umuman tashkilot - xodimlar va ishchilar tufayli guruhlar o'z maqsadlarini tashkilot maqsadlari bilan solishtirishni boshlaydilar, shuningdek, optimal boshqaruv qarorlarini qabul qilishni o'rganadilar.

### **Ijtimoiy-madaniy yondashuv**

Sotsial-madaniy yondashuvda o'z-o'zini rivojlantiruvchi tizimlar sifatida tashkilotlarning barqaror rivojlanishi haqidagi g'oyalar yo`tadi. Sotsial-madaniy yondashuv turli miqyosdagi ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarning barqaror rivojlanishini boshqarish samaradorligi bilan belgilanadi. Menejmentning ijtimoiy-madaniy kontseptsiyasiga ko'ra, bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lgan uning quyi tizimlarining o'zaro ta'siri darajasi bilan belgilanadi va shu bilan birga har bir quyi tizim o'z-o'zini rivojlantirish tamoyillari asosida rivojlanadi. Tashkilotni boshqarish

<sup>1</sup> Tarasova O. V. Личностное самоуправление: социально — философский аспект (на примере предпринимательской деятельности): автореф. ...канд. философ. наук. Челябинск, 2006. 24 с.

samaradorligi boshqaruv sub'ekti va ob'ektiga xos bo'lgan shartlar majmui bilan belgilanadi:<sup>2</sup>

Sub`ekt		Ob`ekt	
a)	boshqarishni xohlaydi, foyda ko'radi	a)	shaxsiy manfaat ko'radigan qarorlarni amalga oshirishga tayyor;
b)	boshqarish uchun resurslarga ega	b)	resurslardan professional tarzda foydalanishni biladi
c)	ma'naviy hamkorlik uchun, uchun boshqaruv ob'ektining qiymatlari	c)	integratsiyaga moyil tashkilot qadriyatlari va boshqaruv

Ijtimoiy-madaniy yondashuvni qo'llash nafaqat iqtisodiy, balki boshqaruv muvaffaqiyatiga ta'sir qiluvchi noiqtisodiy omillarni ham hisobga olish imkonini beradi.

Barqaror rivojlanish qo'shma korxonasini tashkil etishda, barcha manfaatdor tomonlarning kuch vertikalining barcha darajalarida yaqin o'zaro ta'siri tufayli mumkin bo'ladi. Масалан:

Davlat tomonidan (federal darajada): quyi darajalar uchun sinergetika tamoyillari o'rtasidagi munosabatlarga asoslangan hududlarning o'zini o'zi ta'minlash va o'zini o'zi rivojlantirish tamoyillarini hisobga olgan holda hududlarni rivojlantirish uchun eng umumiy va ekologigik shart-sharoitlarni yaratish;

Davlat (mintaqaviy darajada): ijtimoiy tadbirkorlik sohasidagi faoliyatni amalga oshirish uchun ajratilgan mablag'larni boshqarish, shuningdek quyi darajadagi maqsadli moliyalashtirishni ta'minlash (zarur bo'lganda);

Munitsipalitet shakllanishi: davlatning buzilmaydigan siyosati bilan ijtimoiy tadbirkorlik institutini rivojlantirish doirasida muayyan faoliyatni amalga oshirish uchun munitsipalitet hududida zarur va etarli shart-sharoitlarni yaratish, shu jumladan: bilimlarni boshqarish tamoyillari asosida o'qitish va qo'llab-quvvatlash infratuzilmasi, turli uslubiy materiallarni yaratish;

Shaxs o'z-o'zini rivojlantirish va o'zini o'zi anglash salohiyatiga ega shaxs sifatida: hududiy rivojlanish doirasidagi faoliyatni amalga oshirish uchun mas'ul

<sup>2</sup> Алексеевский В. С. Управление диссипативными системами экономики и социума: автореф. ... д-ра экон. наук. Кострома, 2004. 40 с.

bo'lgan tashkilotlar ko'magida aholi o'rtasida tadbirkorlik madaniyatini mustahkamlash va rivojlantirish.

O'z-o'zini boshqarish va ijtimoiy korxonalar egalarining mentaliteti - bu tadbirkorlik madaniyati hisoblanadi.

### **Institutsional yondashuv**

Tadbirkorlikning zamonaviy nazariyasi institutlar nazariyasi bilan chambarchas bog'liq. Umumiy ma'noda institutlar rasmiy va norasmiy cheklovlar to'plami, hamda odamlarning iqtisodiy xulq-atvori doirasini belgilaydigan tashkilotlardir.

Institutsionalizm tushunchasi ikki jihatni o'z ichiga oladi: "institutlar" - normalar, jamiyatdagi xulq-atvor odatlari va "institutlar" - normalar va urf-odatlarini qonunlar, tashkilotlar, muassasalar shaklida belgilanishi.

Jamiyatda institutlarning asosiy roli odamlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirning barqaror strukturasi o'rnatish orqali noaniqliklarni kamaytirishdir.<sup>3</sup>

Iqtisodiyot tizim sifatida, institutsionalistlarning fikriga ko'ra, rivojlanayotgan institutlarning o'zaro ta'siri tizimdir. Bir vaqtning o'zida institutning evolyutsiyasi ikki yo'l bilan amalga oshirilishi mumkin: "yuqoridan" (davlat tomonidan belgilangan doirada) va "pastdan" (muassasa o'zini o'zi rivojlantirish, uning norasmiy tashkil etish orqali o'z-o'zini rivojlantirish komponentlari orqali).

### **XULOSA**

Umuman olganda ijtimoiy tadbirkorlik boshqaruvi kollektiv yondashuv, ijtimoiy-madaniy yondashuv, institutsional yondashuv orqali ijtimoiylashadi va ijtimoiy tadbirkorlik kasbiy faoliyatini yu`zaga keltiradi.

### **REFERENCES**

1. Тарасова О. В. Личностное самоуправление: социально — философский аспект (на примере предпринимательской деятельности): автореф. ...канд. философ. наук. Челябинск, 2006. 24 с.
2. Алексеевский В. С. Управление диссипативными системами экономики и социума: автореф. ... д-ра экон. наук. Кострома, 2004. 40 с.
3. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / пер. с англ. А.Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б. З. Мильнера. М., 1997. С. 21

<sup>3</sup> Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / пер. с англ. А.Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б. З. Мильнера. М., 1997. С. 21

4. Абдурахмонова, М. М. (2020). Ижтимоий иш касбий фаолиятининг мактабга йўналтирилган соҳасини ривожланишида жаҳон амалиёти тажрибалари. *Журнал Социальных Исследований*, 3(6).
5. Абдурахмонова, М. М. (2021). Теории межсекторальных подходов к защите детей. *Человек. Наука. Социум*, (2), 62-74.
6. Абдурахмонова, М. М. (2021). Необходимость изучения общественного мнения для принятия эффективных решений в школе. *Человек. Наука. Социум*, (1), 33-46.
7. Абдурахмонова, М. М., & Маллабоев, Ш. А. (2016). Узбекская модель развития малого предпринимательства. *Ученый XXI века*, 62.
8. Абдурахмонова, М. М., & Содикова, Д. Ш. (2020). Efficiency of management of higher education institutions in the preparation of qualified personnel. *Человек. Наука. Социум*, (2), 8-27.
9. Абдурахмонова, М. М. (2021). Мактабларда самарали қарор қабул қилиш учун жамоатчилик фикрини ўрганиш зарурияти. *Журнал Социальных Исследований*, (SPECIAL ISSUE 1).
10. Абдурахмонова, М. М., & Орипов, А. (2019). Основные направления и приоритеты научной актуализации информационной парадигмы гражданского общества. *Мировая наука*, (12), 56-59.
11. Абдурахмонова, М. М., & Мирзажонов, Ж. (2020). Роль конституции в построении правового государства и гражданского общества. *Теория и практика современной науки*, (3), 9-11.
12. Абдурахмонова, М. М., & Маллабоев, Ш. А. (2016). Uzbek model of small business development. *Учёный XXI века*, (3-4 (16)), 58-63.
13. Madaliyeva, F., & Abduraxmonova, M. (2021). O'zbekistonda maktab bitiruvchi o'quvchilarini kasb-hunar bilan ta'minlashda ijtimoiy ish amaliyoti. *Студенческий вестник*, (8-3), 94-95.
14. Abduraxmonova, M., & A'zamova, Z. (2021). O'zbekistonda pensiya ta'minoti tizimini shakllantirishning muhim jihatlari. *Интернаука*, (7-2), 91-93.
15. Sharipova, K., & Abduraxmonova, M. (2021). O'zbekiston maktablarida mehribonlik uylari tarbiyalanuvchisi bo'lgan o'quvchilar bilan ijtimoiy ish amaliyoti istiqbollari. *Студенческий вестник*, (8-3), 82-83.
16. Abdurakhmonova, M., Karimova, G., & Karimova, M. (2021). Role of ethical culture in preventing violence among pupils. *Интернаука*, (11-2), 50-51.

- 
17. Abdurakhmonova, M. M., Akramov, D. O., & Egamberdiev, F. A. (2020). Conceptual aspects of the development of social work in the new social protection system of Uzbekistan. *Chief Editor*, (5), 8.
  18. Abdurakhmonova, M. M. ugli Mirzayev, MA, Karimov, UU, & Karimova, GY (2021). Information Culture And Ethical Education In The Globalization Century. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(03), 384-388.
  19. Abdurakhmonova, M. M., Akramov, D. O., & Egamberdiev, F. A. Conceptual aspects of the development of social work in the new social protection system of Uzbekistan. Chief Editor.
  20. Abdurahmonova, M. (2020). World practical experience of developing a school-oriented sphere of professional activity of social work. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*, 12(6), 1181-1186.